

Barnperspektiv, förstudie

Barnperspektiv, förstudie

Bakgrund

Landstingets revisorer ansvarar för att genomföra årlig granskning av landstingets samtliga verksamheter. Utifrån detta uppdrag och ansvar har landstingets revisorer utarbetat dokumentet ”Granskningsstrategi” i vilket de beskrivit de områden som revisorerna främst ska fokusera på under innevarande mandatperiod. Baserad på granskningsstrategin gör revisorerna en årlig riskbedömning och revisionsplan. I ”Revisionsplan 2015” har revisorerna aktualiserat en granskning avseende barnperspektivet, en förstudie.

Sverige fick en nationell strategi för barnets rättigheter 2010 (prop. 2009/10:232). Avsikten med strategin är att den ska vara en utgångspunkt i att stärka barnets rättigheter hos alla offentliga aktörer. Den vänder sig till riksdag, regering, statliga myndigheter, landsting och kommuner.

Barnkonventionen består av 54 artiklar. Fyra av artiklarna utgör konventionens grundläggande principer, vilka är vägledande för hur helheten ska tolkas:

- Artikel 2 – alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.
- Artikel 3 – barnets bästa ska vara vägledande vid allt beslutsfattande och vid alla åtgärder som rör barn och unga. Begreppet barnets bästa är konventionens grundpelare.
- Artikel 6 – säger att varje barn har rätt att överleva, leva och utvecklas.
- Artikel 12 – varje barn har rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör honom eller henne.

2009 antog landstingsfullmäktige en handlingsplan för FN:s konvention om barnets rättigheter, som sedan uppdaterats 2014. Handlingsplanen syftar till att öka kunskapen om barnkonventionen, förbättra barnkompetens hos landstingsanställda, utveckla barn och ungdomars inflytande och att barns bästa ska lyftas i beslut och avtal, verksamhetsplaner och budget. Alla politiker, chefer och medarbetare har ett ansvar för att handlingsplanen omsätts i praktiken för barnens bästa.

Syfte

Den övergripande revisionsfrågan var om landstingsstyrelsen har en ändamålsenlig styrning, uppföljning och intern kontroll för att säkerställa att landstingets handlingsplan angående FN:s konvention om barns rättigheter efterlevs.

Granskningen skulle ge svar på följande revisionsfrågor:

- I vilken utsträckning har mål och handlingsplaner för implementeringen av barnkonventionen tagits fram?
- Vilken uppföljning och intern kontroll finns av att riktlinjer för tillämpning av barnkonventionens intentioner tillämpas i landstingets verksamheter?
- Vilken återrapportering får landstingsstyrelsen?

Avgränsning

Granskningen har avgränsats till att omfatta en förstudie.

Revisionskriterier

Granskningen har utgått från tillämplig lagstiftning, relevanta fullmäktigebeslut, styrdokument, avtal och verksamhetsrapporter.

Ansvarig nämnd

Landstingsstyrelsen är ansvarig nämnd för all verksamhet som bedrivs i landstinget.

Metoder

Granskningen har genomförts genom granskning och analys av dokument samt intervjuer.

Resultat

I vilken utsträckning har mål och handlingsplaner för implementeringen av barnkonventionen tagits fram?

Landstingsfullmäktige antog 2009-06-09 § 90 en handlingsplan för FN:s konvention om barnets rättigheter 2010-2013. Den uppdaterades 2014-03-25 § 39 då landstingsstyrelsen antog handlingsplan för 2014-2017.

Av handlingsplanen framgår att ”Målet med handlingsplanen är att Landstinget i Värmland aktivt verkar för FN:s konvention om barnets rättigheter omsätts i hela organisationen. Handlingsplanen synliggör den politiska viljan och ambitionen och ger ett stöd för att uppfylla de rättigheter som stadgas i konventionen. Handlingsplanen ska möjliggöra långsiktiga och hållbara strukturer för utveckling och spridning av frågan samt ge möjligheter till hållbara metoder för arbetssätt, styrning och ledning av frågan.”

Handlingsplanen har 6 delmål:

- Kunskap om barnets rättigheter och krav enligt barnkonventionen ska finnas hos politiker, tjänstemän och personal.
- Medborgarna ska ha ökad kunskap om barnets rättigheter och krav enligt barnkonventionen.
- Beslutsfattare ska säkerställa att barnets rättigheter beaktas i alla beslut som berör barn direkt eller indirekt.
- Följa barns hälsa och livsvillkor. Utveckla och beskriva hälsodata för barn.
- Barns delaktighet och inflytande i landstinget.
- Barns rätt till skydd.

Till varje delmål finns tre till fyra aktiviteter angivna för att uppnå delmålet. Genomförandet av handlingsplanen ska ske inom befintlig ekonomisk ram.

Hälso- och sjukvårdsstaben har i uppdrag att stödja divisionerna när det gäller barnrättsarbetet, att leda en arbetsgrupp vars arbete beskrivs nedan samt att utbilda barnrättsombud.

Arbetsgruppen utgör en bas för samlad kunskap om barnets rättigheter med utgångspunkt i olika perspektiv beroende på verksamhetstillhörighet. Uppdragsbeskrivning för ”Arbetsgrupp för barnrättsuppdraget” finns från 2014-10-01, folkhälso- och samhällsmedicinska enheten (LK141962). Arbetsgruppens uppdrag är att stödja och bistå implementeringen av landstingets handlingsplan, vilket bl.a. innebär att bidra med stöd till politisk- och tjänstemannaledning, delta i uppdrag med koppling till barnrättsfrågor samt bistå med kunskap, utbildningsinsatser och stöd i barnrättsfrågor.

Av uppdragsbeskrivningen framgår att barnrättsuppdraget ska återrapporteras till landstingsstyrelsens arbetsutskott som är politisk

styrgrupp och folkhälso- och tandvårdsutskottet som är politisk referensgrupp. Därutöver ska återrapportering ske till landstingets tjänstemannaledning vid önskemål samt respektive verksamheter ex vid arbetsplatsträffar, planeringsdagar m.m.

Till stöd för verksamheternas utvecklingsarbete har särskilda barnrättsombud utbildats. Barnrättsombuden ska ha en god inblick i FN:s konvention om barnets rättigheter samt kunskap i vilka krav den ställer på vår organisation, verksamhet och anställda. Idag finns ett 75-tal utbildade barnrättsombud. Dessa är utsedda tillsammans med sin chef och har ett uppdrag att tillsammans med berörd ledning driva på arbetet med barnets rättigheter inom respektive enhet.

Uppdragsbeskrivning för ”Barnrättsombud” finns från 2014-10-01, folkhälso- och samhällsmedicinska enheten (LK141962). Barnrättsombuden ska arbeta med utgångspunkt i landstingets handlingsplan om FN:s konvention om barnets rättigheter. Ombudens uppgifter är bl.a. att informera och utbilda personalen i den egna verksamheten om barnets rättigheter och barnperspektiv samt samverka med chef i hur verksamhet och personal kan professionalisera barnets rättigheter i det vardagsnära arbetet och i landstingets miljöer. Ombuden ska även synliggöra och driva på barnrättsfrågorna i respektive verksamhet, delta vid landstingets nätverksträffar för barnrättsombud samt vid behov av stöd kontakta landstingets arbetsgrupp för barnrättsuppdraget. Av uppdragsbeskrivningen framgår att barnrättsombudet ska ha stöd från chef och ledning i sin roll.

Barnrättsombuden återrapporterar till arbetsgrupp för barnrättsuppdraget samt bistår chef och ledning för att följa upp barnrättsuppdraget inom respektive enhet eller division i verksamhetsberättelsen.

Inom division psykiatri finns barnansvariga utsedda med särskilt ansvar för barn som anhöriga.

Vår bedömning är att erforderliga mål och handlingsplaner för implementeringen av barnkonventionen tagits fram.

Vilken uppföljning och intern kontroll finns av att riktlinjer för tillämpning av barnkonventionens intentioner tillämpas i landstingets verksamheter?

Av handlingsplanen framgår att ansvar för genomförandet åligger landstingets hälso- och sjukvård samt tandvård i samtliga verksamheter. Landstingets arbetsgrupp för barnrättsuppdraget utgör ett stöd för verksamhet och ledning. I varje division finns utbildade barnrättsombud som tillsammans med närmaste chef och ledning ansvarar för handlingsplanens genomförande.

Vidare framgår att ansvar för samordning och uppföljning och återrapportering åläggs hälso- och sjukvårdsstaben och landstingets enhet folkhälsa och samhällsmedicin.

Våren 2014 genomfördes en enkätundersökning avseende kartläggning av implementering av barnens rättigheter inom Landstinget i Värmland. Enkäten riktades till dels barnrättsombud och dels chefer för barnrättsombud. Av svaren framgår att barnrättsombuden till övervägande del upplever att de inte har den tid och utrymme som krävs för att arbeta med barnrättsfrågorna. Chefer till barnrättsombud uppger däremot att de har tid och utrymme för arbetet. Enligt barnrättsombuden används landstingets barnchecklista inför beslut endast i låg utsträckning i verksamheterna. Cheferna anser att checklistan används i högre utsträckning.

Barnchecklista finns framtagen och ska användas vid beslut som berör barn/ungdomar, direkt eller indirekt. Enligt uppgift är det inte alltid som checklistan diarieförs, och om den diarieförs ges den samma diarienummer som beslutet. Detta gör det svårt att få ut en samlad förteckning över vilka barnchecklistor som finns upprättade.

Vår bedömning är att tillämpning av barnkonventionens intentioner följts upp bl.a. genom den enkätundersökning som genomfördes 2014, och som kan ses som en del av den interna kontrollen. Av enkätsvaren framgår dock att barnrättsombuden upplever att de inte har den tid och utrymme som krävs för att arbeta med barnrättsfrågorna samt att landstingets barnchecklista inför beslut endast i låg utsträckning används i verksamheterna. Vi noterar också att uppfattningen går isär mellan barnrättsombuden och deras chefer avseende dessa frågor.

Vilken återrapportering får landstingsstyrelsen?

Enligt handlingsplanen ska uppföljning och rapportering av arbetet göras till landstingsstyrelsens arbetsutskott som är politisk styrgrupp samt till folkhälso- och tandvårdsutskottet som är politisk referensgrupp. Uppdragsbeskrivningar för arbetsgrupp och barnrättsombud ska fastställas och användas i hälso- och sjukvården och tandvården.

Riktlinjer avseende struktur för återrapportering till nationella nätverk, bl.a. ”SKL:s nationella nätverk för landsting/regionen för att stärka barnets rättigheter” finns från 2014-11-19 beslutat av landstingsdirektören. Av riktlinjerna framgår att dialog och återrapportering ska ske till landstingets tjänstemannaledning 1-2 gånger per år. Enligt uppgift kommer återrapporteringen att ske under hösten 2015.

Landstingsstyrelsen och landstingsstyrelsens arbetsutskott erhåller vid sina sammanträden rapporteringar rörande projekt etc. kopplat till barn. Landstingsstyrelsen behandlar även ett antal yttranden

över remisser med koppling till barnperspektivet. Landstingsstyrelsen bereder också medborgarförslag och motioner som har bäring på barnperspektivets frågor.

Någon strukturerad återrapportering av de olika delmålen i handlingsplanen sker inte. Återrapportering sker vid tertialrapporterna i form av en relativt kortfattad beskrivning av det arbete som bedrivits främst inom arbetsgruppen för barnrättsuppdraget. Det sker inte någon strukturerad återrapportering från respektive verksamhet rörande deras arbete med barnfrågor.

Folkhälsostrateg med huvudansvar för barnkonventionen besöker en gång per år landstingsstyrelsens arbetsutskott samt folkhälso- och tandvårdsutskottet och informerar om arbetet. Det sker däremot ingen strukturerad återrapportering för de olika delmålen i handlingsplanen, utan en lägesrapport ges.

Folkhälsostrateg med huvudansvar för barnkonventionen har även besökt bl.a. demokratiberedningen, framtidsberedningen och patientnämnden och informerat om arbetet, samt informerat vid en temadag om barn under våren 2015 då flera utskott deltog. Information har också lämnat till hälso- och sjukvårdschefens ledningsgrupp.

Vår bedömning är att landstingsstyrelsen i dag inte erhåller någon tydligt strukturerad återrapportering av de olika delmålen i handlingsplanen.

Slutsatser och rekommendationer

Den övergripande revisionsfrågan var att bedöma om landstingsstyrelsen har en ändamålsenlig styrning, uppföljning och intern kontroll för att säkerställa att landstingets handlingsplan angående FN:s konvention om barns rättigheter efterlevs.

Utifrån vår förstudie är vår bedömning att erforderliga mål och handlingsplaner för implementeringen av barnkonventionen tagits fram samt att landstingets tillämpning av barnkonventionens intentioner följts upp bl.a. genom den enkätundersökning som genomfördes 2014. Av enkätsvaren framgår dock att barnrättsombuden upplever att de inte har den tid och utrymme som krävs för att arbeta med barnrättsfrågorna samt att landstingets barnchecklista inför beslut endast i låg utsträckning används i verksamheterna.

Vi bedömer att en tydlig struktur, avseende återrapportering av handlingsplanens mål till landstingsstyrelsen/landstingsstyrelsens arbetsutskott, bör arbetas fram för att tydliggöra den politiska styrningen och förbättra den interna kontrollen.

Vi kan i dagsläget inte se något behov av en fördjupad granskning, utan vi ämnar löpande följa utvecklingen inom området.

Karin Selander
Certifierad kommunal yrkesrevisor